

גליון הלכתי - כושלחן הפוסקים

חג השבועות תשפ"ג
גליון י

מאת הרה"ג ר' משה ראזענבוים
רב ומו"ץ לשכת הפוסקים
טורנטו קנדה - ארה"ב

מיסודו של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א

מרכז גבוה להוראה ודיינות לשכת הפוסקים

בית דין צדק הגדול לשכת הפוסקים
היכלי בתי הוראה המרכזי לשכת הפוסקים
ארץ ישראל

לשכת הפוסקים

לזכרו המהור של פוסק הדור מרנא הגר"ש אלישיב זצוק"ל
מיסודו של רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א
ביתר עילית

הלכות חודש סיון וחג השבועות

ימים שלפני שבועות

א. שבת שלפני שבועות קורין פרשת במדבר, (חוץ מבשנה מעוברת), כדי להפסיק בין קללות התוכחה שקורין בפרשת בחוקות לבין שבועות שהוא יום הדין על פירות האילן, וח"ו לא יהא עי"ז פתחון פה לשטן לקטרג (תוס' מגילה ל"א: לבוש, ביאה"ל תכ"ח ד"ה לעולם). רמז לדבר מנו ועצורו ר"ל מנין כלל"י ומיד אח"כ עצרת (טור). אומרים בה אב הרחמים, אפי' אם הוא שבת מברכים חודש סיון (רמ"א רפ"ד ס"ז). אבל אין אומרים בה צדקתך (ממנ"פ תמיד היא זמן שאין אומרים בה תחנון). ובמוצאי שבת אין אומרים ויהי נועם ואתה קדוש (מ"ב רצ"ג ס"ג). [ואם היא ר"ח, ידקדק לאכול אכילתו לפני שקיעה, שיוכל לומר רצה בלא ספק של אמירת יעלה ויבא].

ב. מערב ראש חודש סיון עד אחרי שבועות [אסרו חג, וי"א אף בז' ימי התשלומין שלאחריו], ישנם הלכות שונות למעליותא מקדושת הזמן של קבלת התורה שניתנה אז התורה.

ג. ערב ר"ח סיון הוא זמן תשובה תפילה וצדקה (חת"ס עפ"י רש"י שמות י"ט, מה חנייתן בתשובה, ע"כ ערב ר"ח היה זמן תשובה). ויש מחמירים מה"ט באמירת יו"כ קטן בסיון משארי ערב ר"ח. וידוע תקנת תפלת השלה"ק במיוחד ביום זה. (שלה"ק עניני תפלה) [ולענין אם חל ערב ר"ח בשבת, שתמיד אין מבקשים צרכים בשבת, אפ"ה רו"פ נקטינן שאומרים אותה בשבת (שבה"ל, הגרשז"א, גריש"א) וי"א ביום ה', עם עיוכ"ק].

ראש חודש סיון

ד. בר"ח סיון הגיעו לסיני, ומתחיל ימי שמחה. וא"כ מלבד מה שהוא ר"ח ומה"ט א"א בו תחנון, היא יותר שייך להתחלת ענין קבה"ת משאר ימי הספירה. ויש להתחיל עכ"פ לדרוש בעניני הלכות היו"ט מר"ח (מ"ב תכ"ט).

ה. נוהגים בה איסור אבילות ימי הספירה, לאסור נגינה וריקודים של רשות, ואפילו הכנסת ס"ת יש למנוע (שבה"ל). וכן יש למנוע מנישואין מר"ח עכ"פ, עד ג' ימי הגבלה (מ"ב תצ"ד סקט"ו), ובשעה"ד יש להקל, (שבה"ל). תספורת מעיקר הדין יש להקל מר"ח [ואם ר"ח ביום א' י"א לכבוד שבת], ומתחילת ימי הגבלה. אבל להאריז"ל יש למנוע עד ערב יו"ט [ולילדים יש להקל מליל עיו"ט] (שבה"ל)

יום המיוחס

ו. ב' סיון נקראת יום המיוחס א' ע"ש שבאותו היום נאמר ציווי של, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש והייתם לי סגולה מכל העמים, ומה"ט היא ג"כ יום שמחה. ב' משום שהיא היום שבין יום שהגיעו לסיני ותחילת שלשת ימי הגבלה (האלף

לך שלמה של"א). ג' שבאותו היום אמר להם משה לקדשם (מג"א). ד' שביום זה חל יום כיפור (ערוך השלחן תצ"ד ס"ז).

שלושת ימי הגבלה

ז. ג' סיון היא תחילת שלשה ימי הגבלה. אין אומרים בה תחנון (תצ"ד ס"ג), ולא יה"ר שלאחר קריאה"ת (חק יעקב תכ"ט סק"ז), צדקתך (שהוא יום שא"א בה תחנון), ואין מתענים. אבל אומרים למנצח, וקל אך אפים לפני קריאה"ת. בעיקרון כל ההנהגות של ימי הספירה נוהגים גם בימים אלו, עד שבועות, [והה"נ ריקודים ומחולות של רשות, שמיעת קול זמר בעלמא, אבל של דבר מצוה כגון של חתונה או הכנסת ס"ת מותר].

ערב יו"ט

ח. ערב יו"ט אומרים למנצח (מ"ב קל"א סקל"ה), ונוהגים להעמיד ענפי אילנות ופרחים בביהכנ"ס, א' זכר לשמחת מת"ת, ב' משום שבעצרת נידונים על פירות האילן, (רמ"א תצ"ד ס"ג). כל טיפול רפואה הקשור להוצאת דם עדיף למנוע ממנה בעיו"ט, ואפילו ניתוח שאינו דחוף לפיקו"נ נכון שלא לקבעו אז, אבל בדיקת דם רגילה יש להקל, (תס"ח ס"י). לאלו שאומרים יזכור ומדליקין נרות, עדיף להדליק נר שיהא דלוק ליומיים ולא יצטרך להדליק נר ביו"ט לצורך היזכור (מחזה אליהו).

ט. אם חל יום שני של יו"ט בשבת, צריך להכין עירוב תבשילין בערב יו"ט, בכדי שנוכל להכין כל צרכי יו"ט לשבת, ואוכלים העירוב בסעודה שלישית. [ואפילו אם אין לו צורך לבישול מיו"ט לשבת, עדיף לתקן עירוב עכ"פ להכנת הדלקת נרות שבת]

ליל יו"ט

י. אלו שהלכו לישן מבעו"י יכוונו בברכת אהבת עולם (במעריב), לצאת חובת ברכת התורה (ליום שלפניה), וילמדו מיד אחר קר"ש או תיכף כשגמר תפלתו (מ"ו ס"ח).

יא. ליל יו"ט יכולות הנשים להדליק מבעו"י עם ברכת שהחיינו [ועדיף שיאחרו עד הלילה]. אבל מאחרים להתפלל מעריב מדינא, רק אחר צאה"כ משום תמימות (תצ"ד ס"א). נשים שבירכו שהחיינו בהדלקת נרות מעיקר הדין לא תענו אמן אחרי ברכת המקדש אם יוצאות קידוש ממנו [ואם ענו, אינו הפסק, ויש להם על מה לסמוך] (אגר"מ ח"ד כ"א א"ט, וסי' ק"א). הזיווג אסור בלילי יו"ט, אם לא שהוא ליל טבילה (מג"א תצ"ד).
יב. נוהגים להיות ערים כל הלילה ולעסוק בתורה בלי שיבטל הזמן או שידבר דברי חול [זוה"ק ושלח"ק מסכת שבועות]. [א' כלל"י ישנו בלילה לפני מת"ת, והקב"ה בא להאיר אותם (מג"א מ"ב).

❦ מנהג לאכול חלב ודיניה ❦

כד. נוהגים אחרי התפילה לאכול מאכלי חלב (תצ"ד ס"ג, דרכ"ת יו"ד פ"ט י"ט). [א' משום אבר מן החי. שלפני מת"ת נאסרה חלב, והותרה עפ"י הפסוק ארץ זבת חלב ודבש (ש"ך יו"ד פ"ז סק"ט). ב' חידוש דיני כשרות אחר מת"ת. שבשעת מת"ת נודע לכלל"י פרטי דינים של שחיטה, חלב ודם, והיו יכולים לאכול רק מאכלי חלב שלא היו יכולים לשחוט בשר שבשבת ניתנה תורה (מ"ב סק"ב). ג' זכר לשתי הלחם. מכיוון שאינם יכולים לאכול אותו לחם בסעודה חלב ובשרי, לכן צריך בהכרח לאכול שתי לחמים נפרדים, ויש בזה משום זכר (רמ"א תצ"ד ס"ג, מ"ב סק"ד וט"ו). [ולפי"ז צריך להיות סעודה של חלב, והלחם יהיה של חטים]. ד' היפוך מדין לרחמים. אשה סופרת ז"נ לטהר עצמה לבעלה, וכלל"י מנו שבעה שבועות לטהר עצמו להקב"ה, והיפוך הטומאה לטהרה היא ענין היפוך הדינים לרחמים (באר היטב סק"ח). ה' ישראל מעל מדרגת המלאכים. באברהם אבינו אכלו המלאכים בשר בחלב יחד, ואוכלים אנו חלב ואח"כ בשר להראות שע"י התורה עלינו למדרגה מיוחדת ביותר (באר היטב סק"ח). ו' סיום מצות ספירה. עושים שמחה וסעודה לגמרה של מצוה, וכדי שיהא ניכר, אוכלים חלב שהיא ניכר (מדרש פנחס, שבועות רס"ט).

כה. מעיקר הדין אין צורך לשהות אחרי אכילת חלב לאכילת בשר, רק קינוח, והדחה, ורחיצת ידיו, [קינוח היא אכילת מאכל שאינו נדבק לפה, ואינו חלבי או בשרי. והדחה היא שתיית איזה משקה. ורחיצה היא שלא יהא נדבק אוכל חלבי על ידיו ואצבעותיו] (פ"ט סק"ב). וי"א שיש לשהות כשעה או חצי שעה אחרי אכילתו (זוה"ק). ואם שהה בין אכילתו, יתכן שיש להקל בקינוח והדחה (ש"ך פ"ט סק"ו, והט"ז סק"ב החמיר גם בכה"ג, ואחרי שתייה לחוד ככוס קפה ודאי שיש להקל לכאן).

כו. אכל חלבי בסעודה עם ברכת המוציא, אסור לאכול מאכלי בשרי, אפילו אם שהה זמן ארוך ביניהם, אלא יברך בהמ"ז, וינקה השלחן מפירורי חלב, ורק אחרי הפסק הנ"ל יכול שוב ליטול ידיו לסעודתו השניה. והה"נ בקידוש שבירך מזונות יברך תחילה ברכה אחרונה (פמ"ג, ש"ך פ"ט סק"ו). [י"א שבשבועות אפשר להקל א' שאינו צריך להפסיק בבהמ"ז או ברכה אחרונה לפני שמתחיל עם הבשר כשניקה וקניח (מ"ב סק"ט). ב' מותר לברך בהמ"ז ככונתו לאכול סעודה שניה של בשר, ואין בו בכה"ג משום ברכה שא"צ (פמ"ג מ"ז סק"ג)].

כז. מאכלי חלב צריכים שיהיו להם שינוי והיכר בעיקר אפיתם, א"נ שעושה מהם רק דבר מועט (צ"ז ס"א).

כח. אין למנוע לאלו שנוהגים לערוך ריקודים ומחולות ביו"ט, ויש בזה משום כבודה של תורה ששמחים עמה כיום שנתנה לנו הקב"ה בהר סיני (הלכ"ש פ"ב אי"ד).

❦ ימים אחרי יו"ט ❦

כט. אסרו חג שבועות אין מתענים בו, ואין אומרים בה תחנון (תצ"ד ס"ג), ויש נוהגים להרבות קצת באכילה ושתייה (תכ"ט).

ל. י"א שאין אומרים תחנון עד י"ג סיון משום שהם משבעה ימי תשלומין (פר"ח, א"ר, מג"א קל"א סק"י"ח, מ"ב סק"ל"ו)

ב' היו ערים כל הלילה, ולזכרון חשקם גם אנו אינם ישנים (אבן עזרא, עבודת ישראל). ג' תיקון על מה שמיאנו לקבל התורה ברצון עד שכפה הר כגיגיס (ירח למועדים, תנחומא נח ס"ג). ד' לטהר עצמנו ע"י לימוד התורה, לטהר עצמנו עפ"י מש"כ אמרות השם אמרות טהורות (שפ"א). ה' כהכנה לידיעת התורה, לחזור על העבר, לקיים מש"כ אם שמוע תשמע, אם שמוע בישן וכו'.

יג. י"א הלימוד בלילה היא דוקא ביגיעת התורה, וי"א שהמנהג היא דוקא לומר תיקון חצות.

❦ יום שבועות ודיני התפילה [בוקר] ❦

יד. עפ"י קבלה יש לדקדק לילך למקווה כשהגיע זמן סמוך לעלות [בין אם הולך להתפלל מיד או לישן ויתפלל אח"כ]. אחר שטבל או אפילו רק עשה צרכיו ונטל ידיו [ג' או ד' פעמים], יכול לברך בעצמו ברכת על נטילת ידים ואשר יצר (ס"ד סי"ג).

טו. מי שמתפלל מיד בבוקר אחרי לימודו, ואינו הולך לישן מיד, ורוצה להמשיך לימודו אחרי עלות, י"א שצריך ליטול ידיו מיד (שו"ע הגר"ז סי"ג), וי"א שאינו צריך להפסיק מיד באמצע לימודו, רק שיטול לפני התפילה (הליכות שלמה, שבועות, פ"ב ס"ד). [אין איסור הליכה ד"א בלי נטילה, מאחר שעיקר חובת הנטילה בכה"ג היא רק מספק (א"א ס"ד ד"ה ממו"ח)]. ועכ"פ יראה לצאת ברכת אלקי נשמה, ברכת התורה, והמעביר שינה ממי שנתחייב בה [מי שישן בלילה], ולבחור גם ברכת ציצית על טלית קטן, [ושאר ברכת השחר יכול לומר בעצמו].

טז. אין לאיש לצאת ברכת התורה מאשה, שחייבת לברך, שהרי יש ספק אם חיובם היא מה"ת או רק מדרבנן (סימן מ"ז ביאה"ל ד"ה נשים).

יז. אם לא מצא מי להוציאו בברה"ת, יכוון בברכת אהבה רבה לצאת ידי חובת הברכה, וילמד מיד אחרי ק"ש, או עכ"פ מיד אחרי שמונ"ע (מנח"ש צ"א א'). ואם ישן ביום, [ולא כיוון באהבת עולם במעריב לקיים חובת ברה"ת, יכול לברך בבוקר בעצמו] (רעק"א).

יח. אם לא מצא מי שיוציאנו בברכת אלקי נשמה והמעביר שינה, יש על מה לסמוך לברכו בעצמו (עה"ש מ"ו י"ג, ברכ"י סק"ב).

יט. מי שלבש טלית קטן בלילה, נחלקו בזה הפוסקים אם יכול לברך עליו בבוקר בעצמו, ולכן יכוון בברכת טלית גדול עליו, או יכוון לצאת מאחר בברכו על טליתו, [ואח"כ ימשמש בציציתו] (תצ"ד סק"א, מ"ב י"ח סק"א). וברכת ציצית לא תהא עד זמן משיכר.

כ. מי שהולך לישן אחרי לימוד הלילה, לפני תפלת שחרית, יזהר לקרוא קריאת שמע מחשש שיעבור עיקר זמנו, ויעמיד שומר להאירו [וי"א דאהני לזה שעון מעורר]. ויכול ללמוד אפילו אחרי עלות עד שהולך לישן, מבלי שיאמר שוב ברה"ת (שבה"ל). ולפני תפלתו כשקם יכול לברך כל ברכת השחר וברכת התורה כרגיל. [ואם הלך לישן אחרי הנ"ץ י"א שלא יברך המעביר שינה בעצמו].

כא. בתפלת שחרית ידקדק לכוון בברכת אהבה רבה כונה עצומה, ויש להאריך בה [י"א היא זמן מסוגל לפתיחת עיניים והארות תורה לשמה].

כב. בקריאת התורה אחרי שמורידים את מעיל הס"ת, וקראו להכהן לעלות, מכסין הס"ת, ואומרים אקדמות.

כג. בעת קריאת עשרת הדברות יש להציבור לעמוד זכר למעמד מתן תורה, (שער אפרים ש"ד ט"ו). וקריאתה תהיה בטעם עליון.